

Сидорчук Т. М.

ORCID: 0000-0002-0941-3763

кандидат історичних наук,

керівник Науково-дослідного центру орієнталістики

імені Омеляна Прицака

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

м. Київ, Україна

СОЛОМОН ГОЛЬДЕЛЬМАН ТА УКРАЇНСЬКА ГОСПОДАРСЬКА АКАДЕМІЯ: ЗА АРХІВНИМИ ДОКУМЕНТАМИ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ “КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ”

Ключові слова: Соломон Гольдельман, Українська господарська академія, архівний документ.

Громадсько-політичний діяч, економіст, професор, палкий поборник єврейсько-українського порозуміння і співпраці Соломон Гольдельман (1885, Сороки, Бесарабія – 1974, Єрусалим) посів помітне місце в єврейській та українській історії ХХ ст. Активний учасник громадсько-політичного руху Паолей-Ціон в Україні з 1905 р., він 1917 р. увійшов до складу Української Центральної Ради від Паолей-Ціон, згодом обіймав в уряді УНР посади міністра, заступника міністра, державного секретаря у справах меншин. З 1920 р. перебував в еміграції в Австрії та Чехословаччині, де працював в Українській господарській академії. У 1930-х рр. у Празі створив Інститут сіоністської освіти, згодом – Вищу сіоністську школу. Після переїзду до Ерец-Ізраїлю в 1939 р. заснував заочний Інститут сіоністської освіти в Єрусалимі, де викладав до 1960 р.

З огляду на більшу частину життя і діяльності Соломона Гольдельмана поза межами України в українських архівах та бібліотеках вскрай рідко можна виявити його документи і друковані видання. Брак біографічних матеріалів Гольдельмана частково компенсується архівними документами, які зберігаються в науковій бібліотеці Національного університету “Києво-Могилянська академія” (далі: НаУКМА). Ці документи надійшли до НаУКМА у складі переданого з Німеччини архівного фонду Українського технічно-господарського інституту (далі: УТГІ) після його закриття в 1990 р. УТГІ, створений українськими емігрантами в Чехословаччині 1932 р. як підрозділ Української господарської академії (1922–1935), став її правонаступником у Німеччині з 1945 р., де розгорнув діяльність спочатку в місті Регенсбурзі,

а згодом у Мюнхені. Архів та бібліотеку академії та інституту, к і інших українських інституцій у Чехословаччині, радянські війська вивезли до СРСР, і вони сьогодні зберігаються в Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України.

Після двох років перебування у Відні Соломон Гольдельман 1922 р. переїхав до Праги, де мешкав з родиною до 1939 р. З того ж 1922 р. він розпочав активно співпрацювати з українськими еміграційними установами – Українським громадським комітетом, Інститутом громадознавства, часописом “Нова Україна”. Одночасно Гольдельман включився у створення Української господарської академії (далі: УГА), де спочатку працював доцентом, викладаючи курс економічної політики на економічно-комерційному факультеті, а 1925 р. на підставі дослідження “Теорія акційного підприємства” був обраний професором УГА і викладав декілька курсів – “Економічна промисловість” і “Міжнародна економічна політика”. Після ліквідації УГА з 1936-го до 1939 р. Гольдельман продовжував працювати в УТГІ [1, с. 72–78].

Перебуваючи в Єрець-Ізраелі, Гольдельман підтримував тісні стосунки зі своїми українськими колегами, друзями і знайомими в Європі та Північній Америці. У результаті, зокрема, в архіві УТГІ відклалися листування адміністрації інституту з Гольдельманом, його автографи, оригінал світлини [2], копія диплома почесного доктора, яким Сенат та Професорська рада УТГІ нагородили Гольдельмана з нагоди його 75-річчя від дня народження, а також статті співробітників інституту з детальною біографією та характеристикою наукового доробку Гольдельмана [3]. Безсумнівно, ці матеріали є важливим джерелом для реконструкції біографії Соломона Гольдельмана та його визначного внеску в розбудову української вищої школи в еміграції в міжвоєнну добу.

Література:

1. Биковський Лев. Соломон Ізраїлевич Гольдельман (1885–1974). Біо-бібліографічні матеріали. Денвер – Єрусалим, 1976. 294 с.
2. Наукова бібліотека НАУКМА. Ф. 11. Оп. 1. Спр. 131.
3. Наукова бібліотека НАУКМА. Ф. 11. Оп. 2. Спр. 5, 75, 105.